

Gode og dårlige erfaringer fra denne programperiode

Hvad skal vi tage med os i næste programperiode?

I efteråret 2012 gennemførte Koordinationsudvalget for Lokale Aktionsgrupper i Danmark en spørgeskemaundersøgelse for at danne sig et overblik på de erfaringer der er gjort i LAGer og FLAGer rundt om i landet.

Baggrunden var et behov for, at få fremhævet de gode erfaringer, der med fordel kan overføres til den kommende programperiode 2014-2020, samt ligeledes at få afdækket de dårlige erfaringer. Resultatet bør indgå, når rammerne skal sættes for den nye programperiode for 2014-2020.

Spørgeskemaet kan ses som bilag.

Denne rapport tager udgangspunkt i de besvarelser, der er kommet til Koordinationsudvalget for Lokale Aktionsgrupper i Danmark, og er alene baseret på kvalitative data på baggrund af udtalelser i skemaerne. Besvarelsesprocenten er 73 % med en god geografisk spredning (der dækker hele landet), og kommer fra både rene Fiskeri aktionsgrupper, integrerede aktionsgrupper, der arbejder med både landdistrikter og fiskeriudvikling samt lokale aktionsgrupper, som udelukkende beskæftiger sig med landdistriktsudvikling.

Besvarelserne har omhandlet LEADER princippet og LAG/FLAG ordningerne, den lokale organisering og forankring, den centrale administration samt ansvarsfordelingen her i mellem og samarbejder med nationale og internationale aktører. Rapporten tager udgangspunkt i disse emner og gennemgår gode og dårlige erfaringer samt ønsker for fremtiden.

LEADER – lokal forankring

LEADER princippet nævnes igen og igen som det bærende i udviklingsarbejdet i LAGerne, og den metode der nyder opbakning lokalt landet over. LEADER princippet skaber en fælles forståelse for landdistriktsudvikling, og det er LEADER tankegangen, der danner baggrund for LAG- og FLAG arbejdet i Danmark. Den nærdemokratiske tilgang og beslutningsprocessen fra idéen fødes til et projekt søsættes, er vigtig, og klart med til at fremme både det lokale engagement og kvaliteten af projekterne.

Gode erfaringer

LEADER princippet er et væsentligt element for en koordineret og tværfaglig indsats for udviklingsprojekter under det danske landdistriktsprogram. Det kan ses, at muligheden for tilskudsmidler via LAG i sig selv er motiverende for at tænke i udviklingsprojekter – såvel erhvervsmæssigt som almennyttigt, og har en afsmittende effekt i Kommunen. Samtidig viser det sig, at nogle projektholdere tager udgangspunkt i andre projekters erfaringer, hvorved der opstår nye formelle som uformelle netværk. Det er ligeledes en styrke, at det er de lokale LAG bestyrelser der suverænt ud fra deres udviklingsstrategier beslutter, hvilke projekter der skal ydes støtte.

De lokale udviklingsstrategier, der tager udgangspunkt i de helt lokale forhold, fremhæves som nyttige værktøjer i det daglige LAG arbejde, da de i deres bredde og rummelighed netop kan favne en bred vifte af lokaleudviklingsprojekter.

"LEADER tankegangen er bærende for LAG arbejdet i Danmark, hvor den nærdemokratiske tilgang og beslutningsprocessen fra idé til projekt, er vigtig, og klart med til at fremme det lokale engagement".

Dårlige erfaringer

At søge, administrere og afrapportere et LAG projekt er i stigende omfang blevet en disciplin for professionelle. Mindre foreninger og virksomheder har vanskeligt ved at leve op til de mange administrative regler samt ikke mindst behovet for likviditet. Det strider mod de oprindelige intentioner om at gøre ordningerne mere folkelige og demokratiske. Det opleves i stigende grad som om tilskudsmidlerne er uopnåelige for det bagland som LAGerne repræsenterer.

Ønsker til den kommende programperiode

LEADER princippet kunne med fordel udvides til andre akser og støtteordninger i den nye programperiode. Projektholdere er ud fra LEADER princippet vores forandringsagenter og vores samarbejdspartnere. Kommunikationen mellem LAG'erne og ministerierne bør i højere grad afspejle dette.

Samtidig bør den nære tilknytning til lokalområderne videreføres, da det har vist sig gavnligt for LAG ordningernes succes, at der er en tæt forbindelse mellem LAGen og projektholdere – både i forhold til vejledning af projektansøgere før og under projektgennemførelsen samt i forhold til LAG bestyrelsens lokalkendskab og deres mulighed for at vurdere et projekts relevans og effekt i lokalområdet.

LAG/FLAG ordningen

Gode erfaringer

Gennemførelsen af LAG og FLAG projekter er med til at det enkelte lokalområde får styrket sin identitet og får sat udvikling i gang, der understøtter erhvervsudvikling, turisme og bosætning og derudover at den enkelte borger får følelsen af, at bo et sted, hvor der sker noget.

Grundtanken med at ideerne/projekterne vokser op nedefra gør, at de involverede får og føler ejerskab, og udviser engagement og medansvar. Muligheden for, at virksomheder uden for landbruget og fiskeriet kan få del af EU støtten til deres udviklingsprojekter vurderes som positiv.

Det er ligeledes positivt at et område ses som et hele, og at begrebet landdistrikter ikke er defineret i kontrasten by/land. Der er gode erfaringer med, at de lokale udviklingsstrategier, har favnet hele områder – enten én kommune eller flere kommuner, og hvor LAG/FLAG ordningerne har kunnet understøtte andre udviklingstiltag, såsom erhvervsudvikling og bosætning. Ligeledes fremhæves det positive i at der er gode muligheder med forskellige og alsidige projekter med vidt forskellige effekter.

"Gennemførelsen af LAG og FLAG projekter er med til at det enkelte lokalområde får fremmet sin identitet og får sat udvikling i gang, der understøtter erhvervsudvikling, turisme og bosætning samt følelsen af, at bo et sted, hvor der sker noget."

Dårlige erfaringer

Bureaukratiets tyngde anføres som den faktor, der udgør den største trussel mod det folkelige engagement i landdistriktsprogrammet. I sær i 2012 er bureaukratiet blevet en stopklods og har en negativ indvirkning på ansøgere motivation for at gennemføre lokale udviklingsprojekter. Der er en reel risiko for, at gode lokalt forankrede projekter med gode fremtidsperspektiver aldrig bliver gennemført.

Der peges fra en flerhed af LAG'er på det uhensigtsmæssige og unødigt krævende arbejde med indhentning af tilbud til vurdering af et budget's enkelte poster. Det er krævende arbejdsopgaver for ansøger, koordinator og for centraladministrationen. Den omstændighed at der med fremsendelse af ansøgning skal foreligge tilbud på anskaffelser/aktiviteter, der måske er aktuelle et stykke inde i et projekts levetid, gør let, at et projekt bliver dyrere end egentlig påkrævet. De nugældende bagatelgrænser ved tilbudsgivning bør klart gøres mere fleksible, ligesom de bør hæves til min. 100.000,-

Samtidig nævnes det uhensigtsmæssige i, at det kun er LAG'en der kan igangsætte for-projekter. LAG'en kan komme til at skulle påtage sig projekter, som kan være nok så relevante for en lokal udvikling, men som er en ressourcemæssig belastning for LAG'en, og derfor kan det være en fordel, at det også er muligt for andre projektmagere at kunne udvikle den type projekter.

Ønsker til den kommende programperiode

Et gennemgående tema i besvarelserne har været sagsbehandlingstiderne, som hovedsagligt anses skabt af en øget bureaukratisk tilgang til LAG ordningerne siden programmets start i 2007. Denne bureaukratisering er ikke til gavn for udviklingen i landdistrikterne, og det anbefales, at der indføres en mere lempelig tilgang til administrationen af LAG ordningen, så udviklingsprojekter ikke kvæles i administrative begrænsninger. Samtidig vil det få koordinatorernes arbejde tilbage på sporet for at understøtte udvikling frem for ren administrativ sagsbehandling.

Der vil uundgåeligt ske tilpasninger i procedurer, hvilket vil kunne tolkes som stramninger. Den gængse begrundelse er ofte, at det er EU regler, men der er også tale om nationale stramninger i forhold til forordningerne. I fremtiden bør det kommunikeres mere klart, hvad der er EU regler og hvad der er nationale stramninger.

Derudover bemærkes det, at i Danmark har tilskudsprocenten til projekter altid været maks. 50 - 60 % . Det bør være muligt i fremtiden at kunne støtte med en højere tilskudsprocent, og i den forbindelse vil en støtte på op til 80 % være relevant.

Omkring projektøkonomien har det været svært for projekter at komme i gang, grundet den mellemfinansiering der skal lægges. Derfor anbefales muligheden for, at der kan udbetales et a conto beløb ved det endelige tilsagn på eksempelvis 10 - 15 %, således at projekter kan opnå en likviditet, der gør det muligt at komme i gang.

Ansvarsfordelingen i forvaltningen af tilskudsprogrammerne

Gode erfaringer

Princippet i, at LAG bestyrelserne godkender projekter ud fra deres forventede effekter i de lokalområder som LAG bestyrelserne repræsenterer, er et grundlæggende og godt fundament for tilskudsordningerne. Legalitetskontrollen i den centrale administration er ligeledes en garant for, at projekterne kan gennemføres uden den store risiko for ansøgerne om, at de havner i økonomisk uføre på grund af et tilbagebetalingskrav.

Dårlige erfaringer

Der er en opfattelse af, at der er sket et skred i NaturErhvervstyrelsens arbejde med de indstillede projekter, så vurderingen af projekter sker ud fra andre kriterier end de legalitetsmæssige, hvilket er med til at undergrave bestyrelsernes kompetence. Det er vigtigt at bestyrelsernes indstillingsret ikke udvandes, og at den centrale sagsbehandling alene begrænser sig til legalitetskontrollen.

”Der er en opfattelse af, at der er sket et skred i NaturErhvervstyrelsens arbejde med de indstillede projekter, så vurderingen af projekter sker ud fra andre kriterier end de legalitetsmæssige kriterier, hvilket er med til at undergrave bestyrelsernes kompetence.”

Ønsker til den kommende programperiode

Det er vigtigt at den centrale styring ikke tager overhånd. En klar deling mellem EU, Dansk forvaltning og lokal indflydelse skal være aftalt, og den lokale kompetence ligge fast. Administrationen af Grøn vækstmidlerne (280 mio. kr. programmet) har også udfordret denne ansvarsfordeling flere steder i landet, hvor især enkelte Vækstfora har haft vanskeligt ved at anerkende kravet om den enkelte LAG-bestyrelses suverænitæt.

Lokal organisering i LAG'erne samt synergieffekt

Gode erfaringer

Der er en idé i at tænke lokalt. Der har været velvillighed til at indgå i bestyrelsesarbejdet i LAG'erne, fordi de har været lokalt forankret. At bestyrelserne er sammensat af forskellige grupper med repræsentanter fra både foreninger, erhverv, turisme og politikere udpeget af kommune og region giver en god bredde i bestyrelsesarbejdet.

Der er ingen tvivl om, at bestyrelsernes tilknytning til og involvering i lokalsamfundet sammen med koordinatorens opsøgende indsats og rådgivning er med til at fremme, at projekt idéer ikke kun forbliver idéer, men bliver sat i system, bliver til en ansøgning og til sidst et resultat, som lokalsamfundet glæder sig over.

Det er her vigtigt at have et godt samarbejde med andre lokale udviklingsaktører såsom erhvervsråd, erhvervsforeninger, landsbyråd og relevante kommunale aktører.

Dette samarbejde skaber synergi med en forhåbentlig mere koordineret indsats og merværdi for lokalområdet til følge. Et velfungerende samspil med Kommunen nævnes som en anden vigtig brik i den lokale udvikling.

I kraft af netværk i lokalsamfundene har bestyrelsen samlet set en stor kontaktflade og fungerer som lokale ambassadører. Derved sikrer bestyrelsen via lokalkendskabet, at de støttede projekter i overvejende grad virkelig er projekter, der løfter udvikling i lokalområderne.

I den forbindelse har det også vist sig vigtigt med et synligt sekretariat, da det betyder, at flere tør give sig i kast med ansøgninger om tilskudsmidler. Der er tilkendegivelser på, at ansøgere er glade for sekretariatet og koordinatoren som mellemed til Centraladministrationen. Det er vitalt, at koordinatoren nyder bestyrelsens tillid og kan agere selvstændigt på vegne af bestyrelsen med direkte ansvar overfor formanden. Synergieffekten af projekterne er stor og med klare direkte og indirekte resultater for lokalområdet. Et projekt genererer normalt en aktivitet 5-6 gange større og dermed en synlig afsmitning i lokalområdet. LAG-arbejdet motiverer til at tænke mere i udvikling, erhvervsmæssigt såvel som almennyttigt.

”Det har også vist sig vigtigt med et synligt sekretariat, da det betyder, at flere tør give sig i kast med ansøgninger om tilskudsmidler. Der er tilkendegivelser på, at ansøgere er glade for sekretariatet og koordinatoren som mellemed til Centraladministrationen”

Dårlige erfaringer

Der udtrykkes et stærkt ønske om, at koordinatorene kan få opkvalificeret deres kompetencer ligesom flere LAG'er finder en fuldtidsansættelse af Koordinator vigtig for at sikre mulighed for rådgivning, administration og kontrol samt service overfor projektansøgere.

Der er således mange aspekter i rådgivningen af projektansøgere i tilskudsordningerne, der alle er underlagt kontrolforordninger som kan være svære at gennemskue, men som er vigtige at forholde sig til. Samtidig kan det være en stor mundfuld, at have overblikket over andre tilskudsmuligheder både i landdistrikts- og fiskeriudviklingsprogrammet og i andre relevante støtteordninger, hvilket ikke gør en opkvalificering mindre relevant.

Kompetence opbygning for bestyrelsesmedlemmer er ligeledes af stor vigtighed.

Ønsker til den kommende programperiode

De nuværende størrelser for LAG'erne ser ud til at fungere. Der er en uvilje mod større geografiske enheder, da det frygtes at incitamentet til at gøre en lokal indsats falder. På trods af det, er der også LAG'er der har gode erfaringer med større enheder. Det vil være ønskeligt at de lokale aktionsgrupper, som er etableret i denne programperiode, videreføres i det nye program 2014-2020 i forhold til de projekter der skal igangsættes samt de, der allerede er igangsat.

Det anbefales, at der udarbejdes vejledende retningslinjer for ansættelses- og arbejdsforhold i den kommende periode. Dette vil gavne begge veje i forhold til bestyrelser og ansatte koordinatore, da planlægning af arbejde og funktion stadig vil være en vigtig del af aftalen mellem bestyrelse og koordinator. Et fastlagt uddannelsesprogram for koordinatore ind i den kommende programperiode er vigtigt, da de førnævnte problemstillinger i forhold til rådgivning af projektansøgere ikke ser ud til at blive mindre i den kommende periode.

Central organisering i ministerierne

En central administration, der løbende orienterer omkring udviklingen i landdistrikts- og fiskeriudvikling på nationalt og EU plan, samt en smidig sagsbehandling af de indstillede projekter, danner gode rammer for arbejdet med lokal udvikling i LAG'er og FLAG'er.

Gode erfaringer

Netværkscenteret som den enhed, der tager sig af det bekendtgørelsesmæssige i tilskudsordningerne opleves positivt. Det gælder både førhen under Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri og nu hvor det er hjemhørende hos Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. Netværkscenteret har været gode til at understøtte tværgående aktiviteter i LAGerne, her kan specielt fremhæves FLAG netværket, der er velfungerende og som nyder god støtte fra Netværkscenteret. Samtidig er der en positiv opfattelse af både den udviste lydhørhed og inddragelsen af LAG'erne i arbejdet på seneste revidering af vejledningen .

Dårlige erfaringer

Det faktum, at LAGerne refererer til to ministerier nævnes som uheldigt, da det til tider opleves som om de to ministerier "gemmer" sig bag hinanden og ikke koordinerer tilstrækkeligt i forhold til at sikre en smidighed i forvaltningen af landdistrikts- og fiskeriudviklingsarbejdet.

Der er en opfattelse af, at der sker udskiftning af personale i Center for projekttilskud hvorved god viden og erfaringer forsvinder, ligesom sagsbehandling undergår en unødvendig forhaling. Selvom der er forståelse for de organisatoriske udfordringer spaltningen af de to ministerier har medført, samt ikke mindst den efterfølgende afskedigelsesrunde, så er den oplevede medarbejderudskiftning stadig et gennemgående kritikpunkt. Endvidere fremhæves erfaringer med at sagsbehandlere ikke er "klædt på" til at tage en kvalificeret drøftelse med engagerede, velforberejdede ansøgere og koordinatore, til stor frustration for alle parter.

Der er utilfredshed med, at en tilskudsordning, der er tiltænkt lægmænd, ikke er formidlet på en hensigtsmæssig måde. Her tænkes især på de officielle skemaer, der er det mest håndgribelige og det som ansøgere stifter bekendtskab med på et meget tidligt tidspunkt. De er ikke i tilstrækkelig grad forklarende, og det på trods af, at de følger lange vejledninger. For lange sagsbehandlingstider nævnes af næsten alle LAG'er

Ønsker til den kommende programperiode

Der er behov for en revision af alle skemaer og den information der gives til projektansøgere, således at de fremstår mere brugervenlige. Disse skemaer og materialer kan udvikles uden at der gås på kompromis med præcision og indhold, og det anbefales, at lade professionelle kommunikationsrådgivere gennemgå alt brugerrettet materiale. Det anføres, at projektadministration i Word dokumenter og regneark er uprofessionelt, og at de låste formater er en større hindring end hjælp.

Det anbefales, at lade en stor del af det nuværende materiale overgå til en online platform, hvor der sker øjeblikkelig registrering hos alle relevante parter. Hvis dette system åbnes for LAGernes koordinatore, kan det endvidere have den indvirkning, at mange simple forespørgsler undgås, da alle parter kan dele informationer og følge sagerne som de skrider frem.

"Det anbefales, at lade en stor del af det nuværende materiale overgå til en online platform, hvor der sker øjeblikkelig registrering hos alle relevante parter"

Samarbejde med nationale parter

Landdistrikts- og fiskeriudviklingsprogrammerne understøtter lokale udviklingsprojekter og er på denne måde viklet ind i mange andre aktørers udviklingsplaner. LAG'erne vil derfor komme til at indgå i samarbejder med andre nationale aktører omkring udvikling.

Gode erfaringer

Kommunikationen fra Netværkscenteret samt Center for projekttilskud anses som vigtig og velfungerende. Det gælder den løbende daglige kontakt på telefon og e-mail, men også den præcisering omkring konkrete forhold omkring projekter, hvor der bedes om supplerende oplysninger. Derved lettes koordinators arbejde med at følge op på ansøgninger og tilsagn.

Dårlige erfaringer

Udrulningen af Grøn Vækst og herunder 280 millioner kroners puljen har synliggjort nogle problemer i forhold til LEADER princippet i LAGerne og den top-down styring der praktiseres i regionerne. Det anføres i besvarelser, at der ikke er tilstrækkelig forståelse for det styrende LEADER princip i LAGernes arbejde og der af følgende prioriteringer i bestyrelserne.

Der eksisterer en usikkerhed omkring koordinationsudvalget for lokale aktionsgrupper. Med indførelsen af koordinationsudvalget for lokale aktionsgrupper føles afstanden til netværkscenteret og ministeriet at være blevet længere og uhensigtsmæssig. Dette giver en fornemmelse af, at vigtige informationer ikke når ud i alle LAGer.

Ønsker til den kommende programperiode

Det skal bemærkes, at der i besvarelserne kun er tilbageblik og kommentarer på de nuværende samarbejder og ingen ønsker for hvordan disse kunne formes i fremtiden.

LAG arbejde med eksterne partnere

Samarbejde mellem LAG'erne i EU er vægtet højt af Kommissionen, og som det ser ud, så er dette også indregnet i den kommende programperiode. I Danmark er det muligt, at søge særskilt tilskud til at etablere samarbejde med andre LAGer, hvilket flere bestyrelser har gjort brug af.

Gode erfaringer

Der er mulighed for at hente inspiration til nye projekter og anderledes måder, at gøre tingene på, ved at samarbejde på tværs af grænser. Ligeledes er det muligt, at inddrage borgerforeninger, virksomheder og andre, der har interesse i lokal udvikling, som ved et samarbejde med en anden LAG i EU kan øge udsynet og lade sig inspirere. Det er positivt, at der kan søges midler til at indlede samarbejder med andre LAGer, hvilket dog kun gælder for landdistriktsudvikling.

I fiskeriudviklingsprogrammet har FARNETs meget udfarende tilgang i forhold til FLAG'erne bidraget til god netværksdannelse og faglig opkvalificering.

Dårlige erfaringer

Værdien af samarbejdet med udenlandske LAG'er kan være svær at gøre op, og der kan bruges gode kræfter på et samarbejde, der reelt set ikke fører den store udvikling med sig i lokalområdet.

Ønsker til den kommende programperiode

Det bør i den kommende programperiode fortsat være muligt, at etablere samarbejdsrelationer til andre LAG'er og få tilskud til afsøgning af partnere og indgåelse af samarbejder. Det er vigtigt, at der sikres tilstrækkelige midler til opstart og gennemførelse af transnationale projekter.

Anbefalinger til den kommende programperiode 2014-2020

Baseret på de tilbagemeldinger der er i besvarelsene på spørgeskemaet udsendt fra Koordinationsudvalget for lokale Aktionsgrupper, kan vi udlede nedenstående anbefalinger til programperioden 2014-2020, idet de enkelte punkter er nærmere præciseret ovenfor.

LEADER princippet og LAG/FLAG ordningerne

Bottom up tilgangen i LEADER princippet skal fortsat være den overordnede metode til udviklingsprojekter i landdistrikts- og fiskeriudviklingsprogrammerne. Derved sikres den nære tilknytning til lokalområderne videreføre, og det har vist sig gavnligt for LAG ordningernes succes, at der er en tæt forbindelse mellem LAGen og projektholdere – både i forhold til vejledning af projektansøgere før og under projektgennemførelsen samt i forhold til LAG bestyrelsens mulighed for at vurdere et projekts relevans og effekt i et lokalområde. Samtidig kunne LEADER princippet med fordel udvides til andre akser og støtteordninger i den nye programperiode.

Der er generelt et stort fokus på den nære kontakt og den lokale udvikling, og der er en uvilje, blandt mange LAGer, mod større geografiske enheder, da det frygtes at incitamentet til at gøre en lokal indsats falder. På trods af det er der også LAGer der har gode erfaringer med større enheder. Det anbefales, at de lokale aktionsgrupper og sekretariater, som er etableret videreføres i det nye program 2014-2020.

Den stigende bureaukratisering, der er sket henover årene, er ikke til gavn for udviklingen i landdistrikterne og fiskeriområderne, og det anbefales, at der indføres en mere lempelig tilgang til administrationen af LAG/FLAG ordningerne, så udviklingsprojekter ikke kvæles i administrative begrænsninger. Samtidig vil det få koordinatorens arbejde tilbage i sporet for at understøtte udvikling frem for at være teknokrater. Det kan også være en fordel, at tænke en uddannelse af koordinatore ind i den kommende programperiode, da rådgivningsopgaven for koordinatorene ikke ser ud til at blive mindre i den kommende periode.

For at understøtte en lokal udvikling bedst muligt anbefales det endvidere, andre aktører end LAGbestyrelserne kan gennemføre for-projekter og projekter vedrørende analyser samt at støtte sådanne projekter med en højere tilskudsprocent, da disse projekter kan have svært ved at skaffe en egenfinansiering når projektets målsætning er at komme med en analyse/anbefaling til videre tiltag. Det bør overvejes at åbne for muligheden for forhøjelse af tilskudsprocenten til projekter fra max 50 - 60 % til 80 %.

Det er vigtigt at den centrale styring ikke tager overhånd. En klar deling mellem EU, Dansk forvaltning og lokal indflydelse skal være aftalt, og den lokale kompetence må ikke udvandes. Fremgangsmåden til administrationen af Grøn vækstmidlerne gennem de regionale væktsråd har også udfordret denne ansvarsfordeling, og det bør sikres, at tilskudsprogrammer, som tilgår regioner, men som stadig skal indstilles via LAGer ikke udvander de lokale bestyrelses indstillingsret.

Lokal organisering og samarbejde

Det anbefales, at der i størst mulig grad lægges op til at der lokalt findes de bedste organiseringsformer og samarbejder. Yderligere anbefales det, at de lokale LAG bestyrelser er sammensat af forskellige grupper med repræsentanter fra både foreninger, erhverv og politikere, da det har vist sig, bestyrelsens tilknytning

og involvering i lokalsamfundet sammen med koordinatorens opsøgende indsats og rådgivning er med til at fremme, at projektidér.

Der er de fleste steder i landet gode samarbejder med andre lokale udviklingsaktører såsom erhvervsråd, erhvervsforeninger, landsbyråd og relevante kommunale aktører, som ønskes videreført. Dette samarbejde skaber synergi i udviklingsindsatserne og merværdi for lokalområdet. Det har vist sig vigtig med et synligt sekretariat, da det betyder, at flere tør give sig i kast med ansøgninger om tilskudsmidler. Der er tilkendegivelser på, at ansøgere er glade for sekretariatet og koordinatoren som mellemed til centraladministrationen. Derfor anbefales det, at organiseringen og strukturen i sekretariaterne er et ansvar for de lokale LAG bestyrelser. Dog anbefales det også, at der udarbejdes vejledende retningslinjer for ansættelses- og arbejdsforhold i den kommende periode. Dette vil gavne begge veje i forhold til bestyrelser og ansatte koordinatore, da planlægning af arbejde og funktion stadig vil være en vigtig del af aftalen mellem bestyrelse og koordinator, men de mere fagretlige aspekter er en overordnet ramme for. Ligeledes kan bestyrelser ikke i den nuværende ordning søge hjælp i personale spørgsmål uden, at der skal indkøbes rådgivning fra LAGens driftsmidler. Dette bør indtænkes i den kommende administrationsmodel for LAG arbejdet.

Det bør i den kommende programperiode fortsat være muligt, at etablere samarbejdsrelationer til andre LAGer og få tilskud til afsøgning af partnere og indgåelse af samarbejder. Det kunne være en idé, at se på muligheden for, at FLAGer sidestilles med LAGer omkring tilskud til indgåelse af samarbejde med udenlandske FLAGer.

Central organisering

Det anbefales, at der skabes en mere sammenhængende struktur i de to ministerier, der har indvirkning på landdistrikts- og fiskeriudviklingen og samtidig, at der foretages en revision af alle skemaer og den information der gives til projektansøgere, således at de fremstår mere brugervenlige. Disse skemaer og materialer kan udvikles uden at der går på kompromis med præcision og indhold, og det anbefales, at lade professionelle kommunikationsrådgivere gennemgå alt det skriftlige materiale der udgår fra henholdsvis NaturErhvervstyrelsen og Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. Det anføres, at projektadministration i Word dokumenter og regneark er uprofessionelt, og at de låste formater er en større hindring end hjælp. Det anbefales, at lade en stor del af det nuværende materiale overgå til en online platform, hvor der sker øjeblikkelig registrering hos alle relevante parter. Hvis dette system åbnes for LAGernes koordinatore, kan det endvidere have den indvirkning, at mange simple forespørgsler undgås, da alle parter kan dele informationer og følge sagerne som de skrider frem.